

GEOGRAFICKÉ ASPEKTY KVALITY ŽIVOTA

Kvalita života - metakoncepty

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Metakoncepty – príbuzné pojmy

- KŽ – terminologická, metodologická...
nejednotnosť, pluralita názorov
- dôsledok i príčina
- metakoncepty – pojmy, ktoré viac alebo menej s KŽ súvisia (jej súčasti, ekvivalenty...)
- veľké množstvo
- samozrejme tiež postrádajú jednoznačnú definíciu
- klasifikácia pojmov – prakticky nemožná, vysoká miera korelácie

Metakoncepty - príklady

- zdravie (health),
- (urbánna) obývateľnosť (liveability, livability),
- blaho (well being),
- kvalita (mestského, životného) prostredia (urban environmental quality),
- trvalá udržiateľnosť (sustainability),
- spokojnosť so životom (satisfaction),
- šťastie (happiness),
- kvalita miesta (quality of place),
- životná úroveň (standard of living)
- ďalšie

Obývatel'nosť (livability)

Pacione (1990): je kvalitou, ktorá nie je atribútom inherentným v prostredí, ale je k správaniu sa vzťahujúcou funkciou interakcie medzi charakteristikami prostredia a osobnými charakteristikami.

Newman (1999): obývatel'nosť súvisí s ľudskými požiadavkami na sociálne podmienky, zdravie a blaho a zahŕňa individuálne i spoločenské blaho

Myers (1988): kvalita zdieľaného (spoločného) prostredia života alebo bývania v mestách.

Kvalita prostredia (environmental quality)

Porteous (1971): je komplexným výstupom zahrňujúcim subjektívne percepcie, postoje a hodnoty, ktoré sa medzi skupinami a jednotlivcami líšia.

Zdravie

WHO (1947, citované v Hancock, 2000): stav kompletného fyzického, mentálneho a sociálneho blaha.

Hanušin et al. (2000): stav úplnej telesnej, duševnej a spoločenskej pohody, a teda nielen neprítomnosti choroby. Zdravie je výsledkom a procesom interakcie organizmu a prostredia.

Trvalá udržateľnosť (sustainability)

WCED (1987): udržateľný rozvoj je rozvoj, ktorý spĺňa potreby súčasnej generácie bez negatívneho ovplyvnenia možnosti budúcich generácií naplňať svoje potreby a nároky.

Flores et al. (2000, citované v van Kamp 2003): obývateľnosť z dlhodobého hľadiska.

IUCN (1980): rozvoj, ktorý zahŕňa zlepšovanie kvality ľudského života v rámci kapacity podporných ekosystémov.

Camagni et al. (1997): udržateľnosť sa vzťahuje k dynamickému, vyváženému a adaptívnemu evolučnému procesu, t.j. procesu, v ktorom je zabezpečené vyvážené využívanie a manažment prírodnej environmentálnej bázy ekonomického rozvoja.

Shafer et al. (2000): schopnosť spoločnosti rozvíjať a/alebo udržovať vysokú kvalitu života v súčasnosti spôsobom, ktorý zabezpečí to isté v budúcnosti.

Blaho (well-being)

Massam (2002): blahobyť zahŕňa objektívne podmienky /napr. stupeň, po ktorý sú splnené fyzické potreby/, ako aj podmienky subjektívne, ako je ohodnotenie života jedinca alebo špecifických aspektov a sfér ľudského života.

Hanušín et al. (2000): Stav mysle, resp. subjektívny pocit, vyplývajúci z uspokojenia potrieb materiálnej i nemateriálnej povahy.

- jeden z prvých pokusov o odlíšenie - Campbell et al. (1976) - definovali rozdiel medzi spokojnosťou (má stabilnejšiu povahu a primárne sa zakladá na poznávaní a posudzovaní) a šťastím resp. pocitom šťastia, ktoré podľa nich predstavuje len relatívne krátkodobý pocit povznesenosti alebo veselosti.
- Veenhoven (1991) - otázka relativity (pocitu) šťastia - predstavuje „kladnú časť“ hodnotenia KŽ človekom, a stotožňuje ho s pojmom spokojnosti so životom. Do veľkej miery pritom závisí na uspokojení základných „biopsychologických“ potrieb pričom platí, že čím viac sú tieto potreby uspokojené, tým lepšie sa cítime a sme viac spokojní so svojím životom.

- viacerí autori – pojem zdravie
- Hancock (2000) - vzťah pojmov kvalita života a zdravie najmä v súvislosti s ich častým zamieňaním
- životné prostredie, životné podmienky – vplývajú na zdravie človeka
- KŽ – je jeho vonkajším prejavom

- pojem blaho (well-being) – zrejme najčastejší ekvivalent KŽ
- zväčša vzťahuje k jej subjektívnym atribútom
- Diener a Suh (1997) používajú pojem subjektívneho blaha (subjective well being) v zmysle súhrnu kognitívnych a afektívnych reakcií človeka na podmienky jeho života
- menej časté je používanie protikladu - „ill-being“

- Najmä vo vzťahu k podmienkam života na určitom mieste (prevažne v urbánnych oblastiach) je pomerne často používaný pojem „livability“ (obývatel'nosť) resp. urbánna obývatel'nosť (Pacione 1990 a 1993).
- Ako však uvádza Pacione (2003b, p.20), „urbánna obývatel'nosť je viac relatívny ako absolútny pojem, ktorého presný význam závisí na mieste, čase a celi jeho stanovenia a na hodnotovom systéme toho, kto ho stanovuje.“

- **trvalá udržateľnosť** - objektom záujmu je budúcnosť resp. vývoj v budúcnosti, obývateľnosť a kvalita života sa zameriavajú na „tu a teraz“ (van Kamp et al. 2003).
- jedným z možných dôvodov zamieňania pojmov – KŽ je termín často používaný orgánmi riadenia a rozhodovania (miestna správa, vláda) ako synonymum trvalo udržateľného rozvoja, a to najmä vďaka názoru, že pre verejnosť je ľahšie pochopiteľným (DETR 2000).
- Zároveň je možné podotknúť, že myšlienka zabezpečenia lepšej kvality života pre každého, a to teraz i pre všetky nasledujúce generácie je jadrom koncepcie trvalej udržateľnosti (DETR 1999).

- Pojmy ako blaho, spokojnosť so životom či šťastie sú v prevažnej miere chápané ako pojmy označujúce subjektívny, individuálny aspekt kvality života človeka a ich bázu predstavujú interné psychologické procesy človeka.
- Pojmy životná úroveň, kvalita prostredia, obývatel'nosť, trvalá udržateľnosť, kvalita miesta sú prevažne chápané ako označenie objektívnej (až normatívnej) roviny kvality života, vzťahujúcej sa zväčša ku charakteristikám prostredia života ľudí.

- Subjektívne i objektívne aspekty kvality života sa v rámci jednotlivých pojmov môžu prelínať, napr. kvalita miesta nemusí byť hodnotená len prostredníctvom objektívnych charakteristík daného miesta, ale aj prostredníctvom percepcie týchto charakteristík miestnymi obyvateľmi.
- Andráško (2007) dospel k názoru, že:
 - a) i keď nepatrne, terminológia sa začína zjednocovať (interdisciplinárny výskum)
 - b) všetky “metakoncepty” je možné zahrnúť do konceptuálneho rámca KŽ

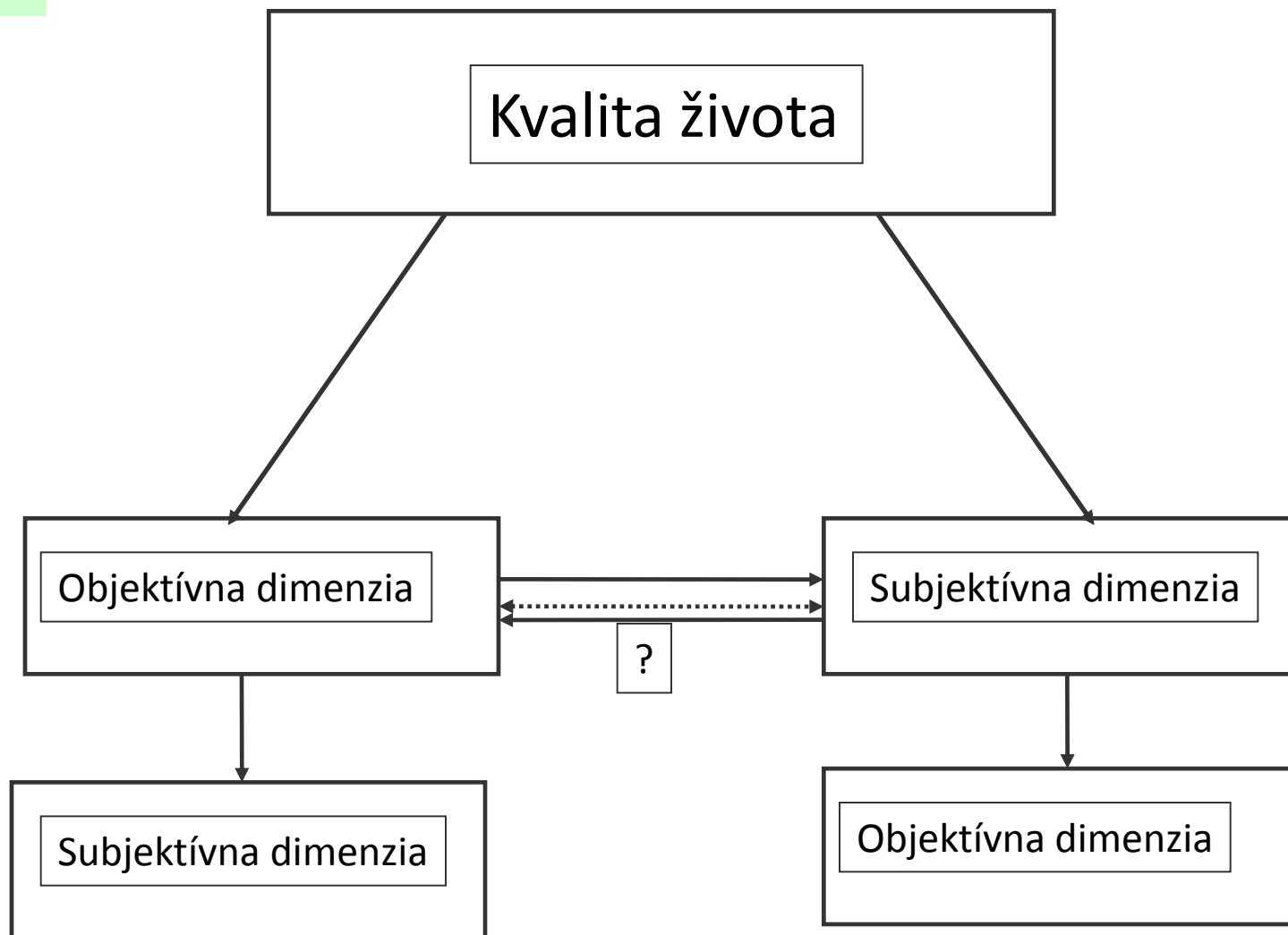

Dualita kvality života

Základné dimenzie kvality života

- pomerne široký konsenzus
- KŽ ako dvojzložková štruktúra, pozostávajúca z navzájom prepojených základných dimenzií, zväčša označovaných v odbornej literatúre ako dimenzia objektívna a subjektívna
- objektívna dimenzia - vplyv podmienok (obvyklá klasifikácia zahŕňa podmienky sociálne, ekonomické a environmentálne) prostredia na život človeka.
- subjektívna dimenzia - vykazuje skôr orientáciu na subjektívne, individuálne vstupy človeka, ako sú percepcia, názory, postoje, pocity a pod.

Dualita: existencia dvoch základných dimenzií kvality života
(otázka spôsobu a miery vzájomnej interakcie, ale tiež hierarchie základných dimenzií)

Otázka väzby, hierarchie, interakcie základných dimenzií

- Pacione (2003b) tak napríklad považuje subjektívnu dimenziu (reprezentovanú percepciou podmienok kvality života) za nadradenú objektívnej dimenzii. Za kľúčový z hľadiska kvality života považuje individuálny zážitok, resp. osobnú skúsenosť.
- Charnes et al. (1973) upozorňujú na relativitu vzťahu oboch dimenzií - to, čo u niekoho vyvoláva pocit spokojnosti, môže u iného vyvolávať pocit nespokojnosti.
- i názory, že obe dimenzie sú navzájom prakticky nezávislé. Allison et al. (1997) napríklad argumentujú tým, že obyvatelia chudobnejších oblastí nie sú menej šťastní ako obyvatelia bohatých oblastí.

Otázka väzby, hierarchie, interakcie základných dimenzií

- Cummins (2000) - objektívna a subjektívna dimenzia existujú relatívne nezávisle na sebe, no len po určitú mieru. Túto mieru („prah“) určuje tzv. homeostatický systém kvality života, ktorý je vyjadrením individuálnej schopnosti adaptácie každého jednotlivca. V momente, kedy prichádza k zmene objektívnych podmienok do tej miery, že jedinec nie je schopný sa na ne adaptovať, t.j. k prekročeniu „prahu“, sa väzba medzi objektívnou a subjektívnou dimenziou výrazne zintenzívňuje.

- z pohľadu geografa - poznanie miery interakcie medzi základnými dimenziami kvality života nemusí byť rozhodujúce.
- vzhľadom na koncentráciu záujmu na väzbu medzi človekom a jeho prostredím, môže byť táto predmetom geografického bádania,
- ale - výskum aspektov priestorového rozloženia sa môže orientovať i (iba) na jednu z dvoch základných zložiek (či už objektívnu alebo subjektívnu).
- možnosť prepojenia a zmysluplnej komparácie výsledkov výskumu oboch z nich perspektívne predstavuje v tomto ohľade ideálny spôsob riešenia problematiky v rámci zvoleného územia.

Vďaka za pozornosť!